

İmâm Mâlik'ten Nakledildikleri Halde Matbû' Muvatta' Nüshalarında Yer Almayan Sahîhayn Rivâyetleri Üzerine Bir Araştırma

Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir DURMUŞ*

Atıf / ©- Durmuş, Ü. (2018). İmâm Mâlik'ten Nakledildikleri Halde Matbû' Muvatta' Nüshalarında Yer Almayan Sahîhayn Rivâyetleri Üzerine Bir Araştırma, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 796-824.

Öz- İmâm Mâlik'in Muvatta'ı ve Muvatta' dışındaki rivâyetleri, Buhârî ve Müslim'in el-Câmi'u's-sahîh'lerinin önemli kaynaklarından. Buhârî Mâlik'ten tekrarsız 416, Müslim ise 352 rivâyet nakletmiştir. Buhârî'nin 29, Müslim'in 19 rivâyeti Muvatta'ın matbû' nüshalarında yer almamaktadır. Bu rivâyetlerin 8 tanesi müttefekun aleyhtir; 21 tanesi sadece Buhârî, 11 tanesi ise sadece Müslim tarafından rivâyet edilmiştir. Bu makâlede, belirtilen rivâyetlerin tespit ve tahrîci yapılarak günümüze ulaşamayan Muvatta' nüshalarında bulunup bulunmadıkları, Buhârî ve Müslim'den önceki muhaddislerce Mâlik'e istinâd eden senedlerle rivâyet edilip edilmedikleri gibi konular açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde, ilgili rivâyetlerin Mâlik'in 16 ayrı talebesinden nakledildikleri, 38 tanesinin Muvatta'ın bilinen nüshalarında yer almadığı, 16 tanesinin Mâlik'ten önceki muhaddislerce de rivâyet edildiği, 32 tanesinin merfû' 8 tanesinin mevkûf olduğu ve çeşitli konulara ait hadislerden oluştukları tespit edilerek tablolarla gösterilmiş; böylece özelde Sahîhayn ve Muvatta' genelde ise Sahîhayn ve Mâlik'in rivâyetleri arasındaki ilişkinin bir boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler- Hadis, Buhârî, Müslim, Mâlik, el-Câmi'u's-şahîh, el-Muvatta'.

§§§

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı
uzeyirdurmus@comu.edu.tr ORCID ID 0000-0003-1776-6160

GİRİŞ

Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi'u's-sahîh*'lerinde İmâm Mâlik'ten nakledilen çok sayıda rivâyet bulunmaktadır. Bunların tespit, tahrîc ve değerlendirmesine dair tarafımızdan iki makale kaleme alınmıştır.¹ Bu makalelerde Buhârî'nin 416 (tekrarlarla birlikte 696),² Müslim'in 352 (tekrarlarla birlikte 397) rivâyeti Mâlik'e dayanan senedlerle *el-Câmi'u's-sahîh*'lerinde aktardığı; Buhârî'nin 29 (tekrarlarıyla 35), Müslim'in ise 19 (tekrarıyla 20) rivâyetinin –bir kısmı tam bir kısmı ise eksik olarak günümüze ulaşan– *Muvatta'* nüshalarının matbû' versiyonlarında yer almadığı ortaya konulmuştur. Bu çalışmada ise, Buhârî ve Müslim tarafından nakledildikleri halde matbû' *Muvatta'* nüshalarında yer almadığı tespit edilen rivâyetler ele alınacak; ilgili rivâyetlerin *Muvatta'*ın hangi râvîlerinden nakledildiği, *Muvatta'*ın matbû' olmayan nüshalarında yer alıp almadıkları, *Muvatta'* dışında İmâm Mâlik'in naklettiği rivâyetlerden olma ihtimalleri konularında araştırma sonuçları dermeyeran edilecektir. Böylece özelde *Sahîhayn* ve *Muvatta'*, genelde ise *Sahîhayn* ve Mâlik'in rivâyetleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla üç makâle olarak tasarlanan bu seri tamamlanacaktır.

Makâleye konu olan rivâyetleri tespit etmede esas alınan matbû' *Muvatta'* nüshaları şunlardır:

1. Ali b. Ziyâd el-Absî (ö. 183/799) nüshası. Muhammed el-Şâzelî en-Nüfeyr'in tahkikiyle Beyrût'ta Dârü'l-garbi'l-İslâmî tarafından 1980 yılında neşredilen bu nüsha; dahâyâ, akîka, sayd ve zebâih konularını içeren Mâlik'in fetvaları dâhil 159 rivâyetten oluşan eksik bir nüshadır.

2. Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî (ö. 189/805) nüshası. Abdülvehhâb Abdüllatîf'in tahkikiyle Kâhire'de Lecnetü ihyâit-türâs tarafından 1994 yılında neşredilen bu nüshâ tam olup 1008 rivâyet ihtivâ etmektedir.

3. Abdurrahmân b. Kâsım el-Utakî (ö. 191/806) nüshası. Bu rivâyetin tam metni olmasa da onu ihtisâr ederek sadece merfû' rivâyetlerini Mâlik'in

¹ Bk. Üzeyir Durmuş, "İmâm Müslim'in Sahîh'ine Kaynaklık Bakımından İmâm Mâlik'in Muvatta'sı (Tahrîc, Mukâyese ve Tahlîl)", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/11 (Haziran 2018), 58-90. "İmâm Buhârî'nin Sahîh'ine Kaynaklık Bakımından İmâm Mâlik'in Muvatta'sı (Tahrîc, Mukâyese ve Tahlîl)" adlı ikinci makâle ise yayınlanma aşamasındadır.

² Fuad Sezgin bu sayıyı, yaklaşık 300 hadisin 600 kadar yerde tekrar edildiği şeklinde vermektedir. Bk. Fuad Sezgin, *Buhârî'nin Kaynakları* (İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi, 1956), 305.

hocalarına göre mu'cem tarzında biraraya toplayan Kâbisî'nin *el-Mulahhas li müsnedi'l-Muvatta'* adlı eseri günümüze tam olarak ulaşmıştır. Bu eser Ali İbrâhîm Mustafâ'nın tahkikiyle Beyrût'ta Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye tarafından 2008 yılında neşredilmiş olup 529 rivâyet içermektedir. Başka baskıları da bulunmaktadır.

4. Abdullâh b. Vehb el-Mısrî (ö. 197/813) nüshası. Mikloş Muranyi'nin tahkikiyle Beyrût'ta Dârü'l-garbi'l-İslâmî tarafından 2002 yılında bu nüshânın 199 rivâyet içeren bir bölümü *Kitâbü'l-muhârebe mine'l-Muvatta'* adıyla neşredilmiştir.

5. Abdullâh b. Mesleme el-Ka'nebî (ö. 221/836) nüshası. Abdülmecîd Türkî'nin tahkikiyle Beyrût'ta Dârü'l-garbi'l-İslâmî tarafından 1999 yılında neşredilen bu nüshada 696 rivâyet bulunmaktadır.

6. Yahyâ b. Yahyâ el-Leysî (ö. 234/849) nüshası. Muhammed Fuâd Abdülbaki'nin tahkikiyle Kâhire'de Dârü'l-hadîs tarafından 2005 yılında neşredilen versiyonunu kullandığımız bu tam nüshanın farklı sayım metotlarına göre rivâyet sayısı değişmektedir. Bir sayıma göre Mâlik'in görüşleriyle birlikte 1823 rivâyet içermektedir.

7. Süveyd b. Saîd el-Hadesânî (ö. 240/854) nüshası. Abdülmecîd Türkî'nin tahkikiyle Beyrût'ta Dârü'l-garbi'l-İslâmî tarafından 1994 yılında neşredilen bu nüsha 820 rivâyet ihtivâ etmektedir.

8. Ebû Mus'ab Ahmed b. Ebû Bekr ez-Zührî (ö. 242/857) nüshası. Beşşâr Avvâd Ma'rûf ve Mahmûd Muhammed Halîl'in tahkikiyle Beyrût'ta Müessesetü'r-risâle tarafından 1998 yılında neşredilen bu nüsha Mâlik'in görüşleriyle birlikte 3069 rivâyetten oluşmaktadır.³

Burada, gerek bir kısmı eksik olan bu nüshalarda yer alan diğer bazı rivâyetleri gerekse başka nüshalardaki farklı rivâyetleri tespit açısından önemli olan şu üç çalışma da zikredilmelidir:⁴

---

³ Yahyâ b. Abdullâh b. Bükeyr nüshasının İbn Tûmert tarafından tarafından ilk râvîsine kadar senedleri çıkarılmış şeklinin de geçen yüzyılın başında bir baskısı yapılmıştır. Ancak modern bir baskısına ulaşamadığı için bu eserden faydalanılamadı. Bk. Arif Aytekin, "İbn Tûmert", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1999), 20: 427.

⁴ Detaylı bilgi için bk. Ebubekir Sifil, *Muvatta Nüshaları Muhteva Analizi* (İstanbul: Rihle Kitap, 2017), 162-180.

1. Abdurrahmân b. Abdullâh el-Cevherî'nin (ö. 381/991) *Müsnedü'l-Muvatta'*. Cevherî, bu çalışmasında 12 *Muvatta'* nüshasından faydalandığını ve bu nüshalardaki rivâyetlerin çoğunu eserine aldığını belirtmektedir. Faydalandığını belirttiği nüshaların sahipleri şunlardır: İbn Vehb, İbnü'l-Kâsım, Ka'nebî, Tinnîsî, Ma'n b. İsâ, Saîd b. Ufeyr, İbn Bukeyr, Ebû Mus'ab, Mus'ab b. Abdullâh, İbnü'l-Mübârek, Süleymân b. Bürd ve Yahyâ b. Yahyâ el-Endelüsî.⁵ Görüldüğü üzere bu 12 nüshadan 7 tanesi yukarıdakilerden farklıdır.

2. Dârekutnî'nin (ö. 385/995) *Ehâdîsü'l-Muvatta'*. Dârekutnî bu eserinde farklı *Muvatta'* nüshalarındaki rivâyetleri Mâlik'in hocalarına göre sıralamaktadır. Hadisleri, sadece hatırlanmalarını sağlayacak birkaç kelimeyle zikreden Dârekutnî bu eserinde 636 rivâyete yer verdiğini ifade etmektedir.⁶

3. İbn Abdilber'in (ö. 463/1073) Yahyâ b. Yahyâ el-Endelüsî nüshasındaki merfû' rivâyetleri tecrîd ettiği *et-Tekassî*'si. Bu eserin sonunda Yahyâ nüshasında bulunmayan fakat başka nüshalarda yer alan 67 rivâyet sıralanmaktadır.⁷ Böylece, günümüze ulaşamayan bazı *Muvatta'* nüshaları hakkında fikir edinilmesine katkı sağlamaktadır.

Bu makâlede yukarıdaki 8 matbû' *Muvatta'* nüsha esas alınacak fakat yeri geldikçe bütününüyle gözden geçirilmiş olan bu 3 esere de atıfta bulunulacaktır.

1. MUVATTA' NÜSHALARINDA BULUNMAYAN RİVÂYETLER

Matbû' *Muvatta'* nüshalarında yer almayan 48 *Sahîhayn* rivâyetinin 8 tanesi Buhârî ve Müslim, 21 tanesi sadece Buhârî, 11 tanesi de sadece Müslim tarafından nakledilmektedir. Dolayısıyla 40 rivâyet sözkonusudur.

1.1. MÜTTEFEKUN ALEYH RİVÂYETLER

Şeyhayn'ın Mâlik'ten rivâyetleri kapsamında müttefekun aleyh olarak nakledilen fakat mevcûd ve bilinen *Muvatta'* nüshalarında bulunmayan 8 hadis olup şunlardır:

⁵ Abdurrahmân b. Abdullâh el-Cevherî, *Müsnedü'l-Muvatta'* (Beyrût: Dârü'l-garbi'l-İslâmî, 1997), 633.

⁶ Ali b. Ömer ed-Dârekutnî, *Ehâdîsü'l-Muvatta'* (Şârika: Mektebetü ehli'l-hadîs, ts.), 226.

⁷ Yûsuf b. Abdilber en-Nemerî, *et-Tekassî* (Kuveyt: el-Va'yü'l-İslâmî, 2012), 523-562. Ebû Bekir Sifil, çalışmasında daha eski bir nüshayı kullandığını ve onda 68 rivâyet bulunduğunu kaydetmektedir. Bk. Sifil, *Muvatta' Nüshaları Muhteva Analizi*, 165.

1.1.1. Birinci Rivâyet

رواية البخاري: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى الْمَازِنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "يَدْخُلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ. ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَخْرَجُوا مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ. فَيُخْرَجُونَ مِنْهَا قَدْ اسْتَوَدُوا، فَيُلْقَوْنَ فِي نَهْرِ الْحَيَاةِ، أَوْ الْحَيَاةِ حَتَّى مَالِكٌ- فَيَنْبُتُونَ كَمَا تَنْبُتُ الْجَبَّةُ فِي جَانِبِ السَّيْلِ، أَلَمْ تَرَ أَنَّهَا تَخْرُجُ صَفْرَاءَ مُلْتَوِيَةً."

قَالَ وَهَيْبٌ: حَدَّثَنَا عَمْرُو: الْحَيَاةِ، وَقَالَ: خَرْدَلٍ مِنْ خَيْرٍ⁸.

رواية مسلم: وَحَدَّثَنِي هَارُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى بْنِ عُمَارَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "يَدْخُلُ اللَّهُ أَهْلَ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، يُدْجَلُ مَنْ يَشَاءُ بِرَحْمَتِهِ، وَيُدْجَلُ أَهْلُ النَّارِ النَّارَ، ثُمَّ يَقُولُ: انظُرُوا مَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَأَخْرَجُوهُ، فَيُخْرَجُونَ مِنْهَا حُمْمًا قَدْ امْتَحَسُوا، فَيُلْقَوْنَ فِي نَهْرِ الْحَيَاةِ، أَوْ الْحَيَاةِ، فَيَنْبُتُونَ فِيهِ كَمَا تَنْبُتُ الْجَبَّةُ إِلَى جَانِبِ السَّيْلِ، أَلَمْ تَرَوْهَا كَيْفَ تَخْرُجُ صَفْرَاءَ مُلْتَوِيَةً؟"⁹

Mâlik'in talebeleri İbn Vehb ve İsmâîl'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen¹⁰ hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.1.2. İkinci Rivâyet

رواية البخاري: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: "إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ أَكْثَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ، وَلَوْلَا آيَاتُنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا حَدَّثْتُمْ حَدِيثًا. ثُمَّ يَقُولُ: [إِنَّ] الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ النَّبِيَّاتِ وَالْهُدَى [البقرة: 1٥٩/٢] إِلَى قَوْلِهِ [الرَّجِيمِ] [البقرة: ١٦٠/٢]. [إِنَّ] إِخْوَانَنَا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ كَانُوا يَسْتَعْلِمُهُمُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ، وَإِنَّ إِخْوَانَنَا مِنَ الْأَنْصَارِ كَانُوا يَسْتَعْلِمُهُمُ الْعَمَلُ فِي أَمْوَالِهِمْ، وَإِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ كَانَ يَلْزُمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْعِ بَطْنِهِ، وَيَحْضُرُ مَا لَا يَحْضُرُونَ، وَيَحْفَظُ مَا لَا يَحْفَظُونَ."¹¹

رواية مسلم: حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، جَمِيعًا عَنْ سُفْيَانَ، قَالَ زُهَيْرٌ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ الْأَعْرَجِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: إِنَّكُمْ تَرَوْنَهُمْ أَنَّ أَبَا

⁸ Buhârî, "İmân", 15 (22).

⁹ Müslim, "İmân", 304 (184).

¹⁰ Bu kapsamda, yaşadığı zaman itibariyle Mâlik'ten rivâyette bulunma ihtimali bulunan ve Şeyhayn'dan önce vefât eden Ma'mer b. Râşid'in (ö. 153/770) *el-Câmi'*, Ebû Yûsuf (ö. 182/798) ve Muhammed'in (ö. 189/805) *el-Âsâr*, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî (ö. 204/819) ve Şâfiî'nin (ö. 204/819) *el-Müsned*, Abdürrezzâk es-San'ânî'nin (ö. 211/826) *el-Emâlî* ve *el-Musannef*, Humeydî'nin (ö. 219/834) *el-Müsned*, Saîd b. Mansûr'un (ö. 227/842) *es-Sünen*, İbnü'l-Ca'dî'nin (ö. 228/843) *el-Müsned*, İbn Ebî Şeybe'nin (ö. 235/849) *el-Edeb*, *el-Müsned* ve *el-Musannef*, İshâk b. Râhûye'nin (ö. 238/853) *el-Müsned*, Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *el-Müsned*, İbn Zenceveyh'in (ö. 251/865) *el-Emvâl* ve Dârimî'nin (ö. 255/869) *es-Sünen*'inde ve bir kısım tâlî eserlerde araştırma yapılmıştır. "*Sahîhayn'dan önce te'lif edilen*" ifâdesi, ilerleyen bölümlerde de aynı kapsamda kullanılacaktır.

¹¹ Buhârî, "İlim", 42 (118).

هُرَيْرَةَ، يُكْرِزُ الْحَدِيثَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاللَّهُ الْمُوعِدُ، كُنْتُ رَجُلًا مَسْكِينًا، أَخَذْتُمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مِلءِ بَطْنِي، وَكَانَ الْمُهَاجِرُونَ يَسْتَعْلِمُهُمُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ وَكَانَتْ الْأَنْصَارُ يَسْتَعْلِمُهُمُ الْقِيَامَ عَلَى أَمْوَالِهِمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ يَبْسُطُ ثَوْبَهُ فَلَنْ يَنْسِيَ شَيْئًا سَمِعَهُ مِنِّي." فَبَسَطْتُ ثَوْبِي حَتَّى قَصَى حَدِيثَهُ، ثُمَّ صَمَمْتُهُ إِلَيَّ، فَمَا نَسِيتُ شَيْئًا سَمِعْتُهُ مِنْهُ.

حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ يَحْيَى بْنِ خَالِدٍ، أَخْبَرَنَا مَعْنُ، أَخْبَرَنَا مَالِكُ، ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرُ، كِلَاهُمَا عَنِ الرَّهْرِيِّ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ بِهَذَا الْحَدِيثِ، غَيْرَ أَنْ مَالِكًا، انْتَهَى حَدِيثُهُ عِنْدَ انْقِضَاءِ قَوْلِ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَلَمْ يَذْكُرْ فِي حَدِيثِهِ الرَّوَايَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ يَبْسُطُ ثَوْبَهُ" إِلَى آخِرِهِ.¹²

Mâlik'in talebeleri Abdülazîz b. Abdullâh ve Ma'n'dan nakledilen bu rivâyetin varlığına Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde Mâlik'in talebesi İshâk b. İsa' tarikinden bir rivâyetle işâret olunmaktadır.¹³

1.1.3. Üçüncü Rivâyet

رواية البخاري: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ يَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ، كَمَا يَتَرَاءَوْنَ الْكُوكَبَ الدَّرِّيَّ الْغَابِرَ فِي الْأَفْقِ، مِنَ الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ، لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ." قَالُوا: "يَا رَسُولَ اللَّهِ! تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ." قَالَ: "بَلَى، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! رَجَالٌ آمَنُوا بِاللَّهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ."¹⁴

رواية مسلم: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ يَحْيَى بْنِ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا مَعْنُ، حَدَّثَنَا مَالِكُ، ح وَحَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ سَعِيدِ الْأَيْلِيِّ -وَاللَّفْظُ لَهُ- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهَبٍ، أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ، كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكُوكَبَ الدَّرِّيَّ الْغَابِرَ مِنَ الْأَفْقِ مِنَ الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ، لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ." قَالُوا: "يَا رَسُولَ اللَّهِ! تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ." قَالَ: "بَلَى، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! رَجَالٌ آمَنُوا بِاللَّهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ."¹⁵

Mâlik'in talebeleri Abdülazîz b. Abdullâh, Ma'n ve İbn Vehb'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.1.4. Dördüncü Rivâyet

رواية البخاري الأولى: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ هُوَ ابْنُ أَحِي جُوَيْرِيَّةَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ بْنُ أَسْمَاءَ، عَنْ مَالِكِ، عَنِ الرَّهْرِيِّ، أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسْتَيْبِ، وَأَبَا عُبَيْدٍ، أَخْبَرَاهُ، عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ:

¹² Müslim, "İmân", 159 (2492).

¹³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12: 221 (7276).

¹⁴ Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 8 (3256).

¹⁵ Müslim, "Cennet", 11 (2831).

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَرْحَمُ اللَّهُ لوطًا، لَقَدْ كَانَ يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ، وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ مَا لَبِثْتُ يَوْسُفَ، ثُمَّ أَتَانِي الدَّاعِي لِأَجْبِئُهُ."¹⁶

رواية البخاري الثانية: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ الرَّهْرِيِّ، أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيْبِ، وَأَبَا عُبَيْدٍ، أَخْبَرَاهُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ مَا لَبِثْتُ يَوْسُفَ، ثُمَّ أَتَانِي الدَّاعِي لِأَجْبِئُهُ.»¹⁷

رواية مسلم الأولى: وَحَدَّثَنِي حَزْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "نَحْنُ أَحَقُّ بِالسَّلْكِ مِنْ إِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ قَالَ: ﴿رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أُولِمُ تُوْمِنُ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي﴾ [البقرة: ٢٦٠/٢]." قَالَ: "وَيَرْحَمُ اللَّهُ لوطًا لَقَدْ كَانَ يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ، وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ طَوْلَ لَبِثِ يَوْسُفَ لِأَجْبِئْتُ الدَّاعِي." "

وَحَدَّثَنِي بِهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَسْمَاءَ الصُّبُعِيُّ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ الرَّهْرِيِّ، أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيْبِ، وَأَبَا عُبَيْدٍ، أَخْبَرَاهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ حَدِيثِ يُونُسَ، عَنِ الرَّهْرِيِّ، وَفِي حَدِيثِ مَالِكٍ: "﴿وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي﴾ [البقرة: ٢٦٠/٢]." قَالَ: ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ حَتَّى جَارَهَا.

18

رواية مسلم الثانية: وَحَدَّثَنِي حَزْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "نَحْنُ أَحَقُّ بِالسَّلْكِ مِنْ إِبْرَاهِيمَ، إِذْ قَالَ: ﴿رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى، قَالَ أُولِمُ تُوْمِنُ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي﴾ [البقرة: ٢٦٠/٢]." وَيَرْحَمُ اللَّهُ لوطًا، لَقَدْ كَانَ يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ، وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ طَوْلَ لَبِثِ يَوْسُفَ لِأَجْبِئْتُ الدَّاعِي." "

وَحَدَّثَنَا، إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَسْمَاءَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ الرَّهْرِيِّ، أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيْبِ، وَأَبَا عُبَيْدٍ، أَخْبَرَاهُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِمَعْنَى حَدِيثِ يُونُسَ، عَنِ الرَّهْرِيِّ.¹⁹

Mâlik'in talebesi Cüveyriye'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.1.5. Beşinci Rivâyet

رواية البخاري: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكًا يَحِدِّثُ عَنِ أَبِي النَّضْرِ -مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ-، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: "مَا سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ لِأَحَدٍ

¹⁶ Buhârî, "Ehâdîsü'l-enbiyâ", 19 (3387).

¹⁷ Buhârî, "Ta'bîr", 9 (6992).

¹⁸ Müslim, "İmân", 238 (151).

¹⁹ Müslim, "Fedâil", 152 (151).

يَمْسِي عَلَى الْأَرْضِ إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، إِلَّا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ. قَالَ: "وَفِيهِ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ﴾ [الأحqاف: ١٠/٤٦] الْآيَةُ. قَالَ: "لَا أُدْرِي قَالَ مَالِكٌ الْآيَةَ أَوْ فِي الْحَدِيثِ."²⁰

رواية مسلم: حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عَيْسَى، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ غَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: "مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لِحَيِّ يَمْسِي إِنَّهُ فِي الْجَنَّةِ، إِلَّا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ."²¹

Mâlik'in talebeleri Abdülazîz b. Yûsuf ve İshâk b. İsâ'dan nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Mûsne'd*inde de Mâlik'in talebesi İshâk b. İsâ' tarikinden aynı senedle rivâyet edilmiştir.²²

1.1.6. Altıncı Rivâyet

رواية البخاري: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا مَعْنٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [المطففين: ٦/٨٣] "حَتَّى يَغِيبَ أَحَدُهُمْ فِي رَسْجِهِ إِلَى أَنْصَافِ أذُنَيْهِ."²³

رواية مسلم: حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَعَبِيدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا يَحْيَى يَعْنُونَ ابْنَ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنْ ابْنِ عَمْرٍو، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [المطففين: ٦/٨٣]، قَالَ: "يَقُومُ أَحَدُهُمْ فِي رَسْجِهِ إِلَى أَنْصَافِ أذُنَيْهِ." وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ الْمُثَنَّى قَالَ: "يَقُومُ النَّاسُ." لَمْ يَذْكُرْ يَوْمَ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْمُسَبِّحِيُّ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ يَحْيَى ابْنِ عِيَاضٍ، ح وَحَدَّثَنِي سُؤَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ، كِلَاهُمَا عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ، وَعَيْسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ ابْنِ عَوْنٍ، ح وَحَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ يَحْيَى، حَدَّثَنَا مَعْنٌ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، ح وَحَدَّثَنِي أَبُو نَضْرٍ النَّمَارُ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي بَرْزَةَ، ح وَحَدَّثَنَا الْحُلْوَانِيُّ، وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، كُلُّ هَؤُلَاءِ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عَمْرٍو، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِمَعْنَى حَدِيثِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ وَصَالِحٍ: "حَتَّى يَغِيبَ أَحَدُهُمْ فِي رَسْجِهِ إِلَى أَنْصَافِ أذُنَيْهِ."²⁴

Mâlik'in talebesi Ma'n'dan nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.1.7. Yedinci Rivâyet

رواية البخاري: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ أَكْثَرَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ مَا يُخْرِجُ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ." قِيلَ: "وَمَا بَرَكَاتُ الْأَرْضِ؟" قَالَ: "زُهْرَةُ الدُّنْيَا." فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: "هَلْ يَأْتِي الْخُبْرُ بِالشَّرِّ؟" فَصَمَتَ الْأَرْضُ.

²⁰ Buhârî, "Menâkıbu'l-Ensâr", 19 (3812).

²¹ Müslim, "Fedâilü's-sahâbe", 147 (2483).

²² Ahmed b. Hanbel, *Mûsne'd*, 3: 59 (1453).

²³ Buhârî, "Tefsîr"/"Muttaffifin", 1 (4938).

²⁴ Müslim, "Cennet", 60 (2862).

النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى طَنَنَّا أَنَّهُ يُنَزَّلُ عَلَيْهِ، ثُمَّ جَعَلَ يَمْسُحُ عَنْ جَبِينِهِ، فَقَالَ: "أَيُّ السَّائِلِ؟" قَالَ: "أَنَا." - قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: لَقَدْ حَمَدْنَاهُ حِينَ طَلَعَ ذَلِكَ. - قَالَ: "لَا يَأْتِي الْخَيْرُ إِلَّا بِالْخَيْرِ، إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَصْرَةٌ خُلُوءٌ، وَإِنَّ كُلَّ مَا أُتِبْتَ الرَّبِيعَ يَقْتُلُ حَبِطًا أَوْ يَلْمُ، إِلَّا أَكَلَةَ الْخَصْرَةَ، أَكَلْتُ حَتَّى إِذَا امْتَدَّتْ خَاصِرَتَاهَا، اسْتَقْبَلْتُ الشَّمْسَ، فَاجْتَرَّتْ وَتَلَطَّتْ وَبَالَتْ، ثُمَّ عَادَتْ فَأَكَلَتْ. وَإِنَّ هَذَا الْمَالَ خُلُوءٌ، مَن أَخَذَهُ بِحَقِّهِ، وَوَضَعَهُ فِي حَقِّهِ، فَيَعْمُ الْمَعُونَةُ هُوَ، وَمَن أَخَذَهُ بَعِيرٍ حَقِّهِ كَانَ كَالَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ."²⁵

رواية مسلم: حَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "أَخُوفٌ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ مَا يُخْرِجُ اللهُ لَكُمْ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا." قَالُوا: "وَمَا زَهْرَةُ الدُّنْيَا؟ يَا رَسُولَ اللهِ!" قَالَ: "بَرَكَاتُ الْأَرْضِ." قَالُوا: "يَا رَسُولَ اللهِ، وَهَلْ يَأْتِي الْخَيْرُ بِالشَّرِّ؟" قَالَ: "لَا يَأْتِي الْخَيْرُ إِلَّا بِالْخَيْرِ، لَا يَأْتِي الْخَيْرُ إِلَّا بِالْخَيْرِ، لَا يَأْتِي الْخَيْرُ إِلَّا بِالْخَيْرِ. إِنَّ كُلَّ مَا أُتِبْتَ الرَّبِيعَ يَقْتُلُ أَوْ يَلْمُ، إِلَّا أَكَلَةَ الْخَصْرِ، فَإِذَا تَأَكَّلَ، حَتَّى إِذَا امْتَدَّتْ خَاصِرَتَاهَا اسْتَقْبَلْتُ الشَّمْسَ، ثُمَّ اجْتَرَّتْ وَبَالَتْ وَتَلَطَّتْ، ثُمَّ عَادَتْ فَأَكَلَتْ، إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَصْرَةٌ خُلُوءٌ، فَمَن أَخَذَهُ بِحَقِّهِ، وَوَضَعَهُ فِي حَقِّهِ، فَيَعْمُ الْمَعُونَةُ هُوَ، وَمَن أَخَذَهُ بَعِيرٍ حَقِّهِ، كَانَ كَالَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ."²⁶

Mâlik'in talebesi İsmâil ve İbn Vehb'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.1.8. Sekizinci Rivâyet

رواية البخاري الأولى: حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ أُسَيْدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ؟ فَيَقُولُونَ: لَنَبِّكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ. فَيَقُولُ: هَلْ رَضِيْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ: وَمَا لَنَا لَا نَرْضَى وَقَدْ أُعْطِينَنَا مَا لَمْ نَعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ. فَيَقُولُ: أَنَا أُعْطِيكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالُوا: يَا رَبِّ! وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ؟ فَيَقُولُ: أَجَلُ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِي، فَلَا أَسْحَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا"²⁷

رواية البخاري الثانية: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ! فَيَقُولُونَ: لَنَبِّكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ. فَيَقُولُ: هَلْ رَضِيْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ: وَمَا لَنَا لَا نَرْضَى يَا رَبِّ وَقَدْ أُعْطِينَنَا مَا لَمْ نَعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ. فَيَقُولُ: أَلَا أُعْطِيكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ؟ فَيَقُولُونَ: يَا رَبِّ! وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ؟ فَيَقُولُ: أَجَلُ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِي فَلَا أَسْحَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا."²⁸

رواية مسلم: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَهْمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، ح وَحَدَّثَنِي هَارُونَ بْنُ سَعِيدِ الْأَيْلِيِّ -الَلَّفْتُ لَهُ- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ! فَيَقُولُونَ: لَنَبِّكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ. فَيَقُولُ: هَلْ رَضِيْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ: وَمَا لَنَا لَا نَرْضَى؟ يَا

²⁵ Buhârî, "Rikâk", 7 (6427).

²⁶ Müslim, "Zekât", 122 (1052).

²⁷ Buhârî, "Rikâk", 51 (6549).

²⁸ Buhârî, "Tevhîd", 38 (7518).

رَبِّ وَقَدْ أَعْطَيْتَنَا مَا لَمْ تُعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ. فَيَقُولُ: أَلَا أُعْطِيكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ؟ فَيَقُولُونَ: يَا رَبِّ! وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ؟ فَيَقُولُ: أَجَلُ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِي، فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا.²⁹

Mâlik'in talebeleri İbn Vehb ve İbnü'l-Mübârek'ten nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de Mâlik'in talebesi İbn Vehb tarikinden aynı senedle rivâyet edilmiştir.³⁰

1.2. SADECE BUHÂRÎ'NİN NAKLETTİĞİ RİVÂYETLER

Şeyhayn'ın Mâlik'ten rivâyetleri kapsamında sadece Sahîh-i Buhârî'de yer alan fakat mevcût ve bilinen *Muvatta'* nüshalarında bulunmayan 21 hadis vardır. Bu hadisler şunlardır:

1.2.1. Birinci Rivâyet

قَالَ مَالِكٌ: أَخْبَرَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، أَنَّ عَطَاءَ بْنَ يَسَارٍ، أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "إِذَا أَسْلَمَ الْعَبْدُ فَحَسُنَ إِسْلَامُهُ يُكَفِّرُ اللَّهُ عَنْهُ كُلَّ سَيِّئَةٍ كَانَ زَلَفَهَا، وَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ الْقِصَاصُ. الْحَسَنَةُ بَعِشْرَ أَمْثَالِهَا إِلَى سِتِّ مِائَةِ ضِعْفٍ، وَالسَّيِّئَةُ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَتَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهَا."³¹

Mâlik'ten muallak olarak nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.2. İkinci Rivâyet

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَعْنُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: "كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ مِنَ النَّبِيَّةِ الْعُلْيَا، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّبِيَّةِ السُّفْلَى."³²

Mâlik'in talebesi Ma'n'dan nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.3. Üçüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الرَّبِيعِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا -زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْوَرَعِ: "فُؤَيْسِقُ." وَلَمْ أَسْمَعْهُ أَمَرَ بِقَتْلِهِ. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: "إِنَّمَا أَرَدْنَا بِهَذَا أَنَّ مَنِيَّ مِنَ الْحَرَمِ وَأَنَّهُمْ لَمْ يَرَوْا بِقَتْلِ الْحَيَّةِ بَأْسًا."³³

Mâlik'in talebesi İsmâîl'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

²⁹ Müslim, "Cennet", 9 (2829).

³⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 18: 348-349 (11835).

³¹ Buhârî, "İmân", 31 (41).

³² Buhârî, "Hac", 40 (1575).

³³ Buhârî, "Cezâü's-sayd", 7 (1831).

1.2.4. Dördüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: "لَوْلَا أَجْرُ الْمُسْلِمِينَ، مَا فَتَحْتُ قَرْيَةَ إِلَّا قَسَمْتُهَا بَيْنَ أَهْلِهَا، كَمَا قَسَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ."³⁴

روايته الثانية مثلها.³⁵

وَأما روايته الثالثة فهي مثلها أيضا سوى شيئين: "حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا ابْنُ مَهْدِيٍّ." و "مَا فَتَحْتُ عَلَيْهِمْ قَرْيَةَ."³⁶

Mâlik'in talebesi İbn Mehdî'den nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de aynı sened ve metinle rivâyet edilmiştir.³⁷

1.2.5. Beşinci Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "عَذِيبَتُ امْرَأَةٍ فِي هَرَّةٍ حَبَسَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ جُرْعًا، فَدَخَلْتُ فِيهَا النَّارَ." قَالَ: فَقَالَ -وَاللَّهِ أَغْلَمُ-: «لَا أَنْتِ أَطْعَمْتَهَا وَلَا سَقَيْتَهَا حِينَ حَبَسْتَهَا، وَلَا أَنْتِ أُرْسَلْتَهَا، فَأَكَلَتْ مِنْ خَشَائِشِ الْأَرْضِ.»³⁸

Mâlik'in talebesi İsmâ'il'den nakledilen bu rivâyet, Abd b. Humeyd'in *Müntehab*'ında da aynı sened ve benzer metinle Mâlik'in diğer bir talebesi el-Hakem b. el-Mübârek tarikiyle rivâyet edilmiştir.³⁹ İbn Abdilber ve (açıkça belirtmeseler de) ondan naklen Cevherî ve Dârekutnî, bu rivâyetin bu senedle sadece Ma'n'in *Muvatta*' nüshasında yer aldığını kaydetmektedirler. İbn Abdilber'in metni yukarıdaki metne oldukça yakındır.⁴⁰

1.2.6. Altıncı Rivâyet

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، وَأَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَةَ، أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ، أَخْبَرَهُ عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم؛ قَالَ جِئْتُ تَوْفَى اللَّهُ نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ الْأَنْصَارَ اجْتَمَعُوا فِي سَفِيْفَةِ بَنِي سَاعِدَةَ، فَقُلْتُ لِأَبِي بَكْرٍ: انْطَلِقْ بِنَا فِجْنَاهُمْ فِي سَفِيْفَةِ بَنِي سَاعِدَةَ."⁴¹

³⁴ Buhârî, "Müzâraa", 14 (2334).

³⁵ Buhârî, "Fardu'l-humus", 9 (3125).

³⁶ Buhârî, "Megâzî", 38 (4236).

³⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1: 381-382 (284).

³⁸ Buhârî, "Müsâkât", 9 (2365).

³⁹ Abd b. Humeyd, *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*, 2: 33 (787).

⁴⁰ İbn Abdilber, *et-Tekassî*, 539-540; Cevherî, *Müsnedü'l-Muvatta*, 539-540; Dârekutnî, *Ehâdisü'l-Muvatta*, 154.

⁴¹ Buhârî, "Mezâlim", 19 (2462).

Mâlik'in talebesi İbn Vehb'den nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de aynı sened ve çok uzun bir metinle İshâk b. İshâ tarîkiyle rivâyet edilmiştir.⁴² Bu uzun metnin bir bölümü 19. hadiste gelecektir.

1.2.7. Yedinci Rivâyet

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، قَالَ: وَأَخْبَرَنِي ابْنُ فُلَانٍ، عَنْ سَعِيدِ الْمُقْبِرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِذَا قَاتَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيُجْتَنِبِ الْوُجْهَ."⁴³

Mâlik'in talebesi İbn Vehb'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.8. Sekizinci Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُرَوِيُّ، حَدَّثَنَا مَالِكُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "تَقَاتِلُوا الْيَهُودَ، حَتَّى يَخْتَبِيَ أَحَدُهُمْ وَرَاءَ الْحَجَرِ، فَيَقُولُ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! هَذَا يَهُودِيٌّ وَرَائِي، فَاقْتُلْهُ."⁴⁴

Mâlik'in talebesi İshâk b. Muhammed'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.9. Dokuzuncu Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُرَوِيُّ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسِ بْنِ الْحَدَثَانِ، وَكَانَ مُحَمَّدُ بْنُ جُبَيْرٍ، ذَكَرَ لِي ذِكْرًا مِنْ حَدِيثِهِ ذَلِكَ، فَانْطَلَقْتُ حَتَّى أُدْخَلَ عَلَى مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ الْحَدِيثِ، فَقَالَ مَالِكُ: بَيْنَمَا أَنَا جَالِسٌ فِي أَهْلِي جِئْتُ مَتَعَ النَّهَارِ، إِذَا رَسُولُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ يَأْتِينِي، فَقَالَ: "أَجِبْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ!" فَانْطَلَقْتُ مَعَهُ حَتَّى أُدْخَلَ عَلَى عُمَرَ، فَإِذَا هُوَ جَالِسٌ عَلَى رِمَالِ سَرِيرٍ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فِرَاشٌ، مُكَيِّ عَلَى وَسَادَةٍ مِنْ أَدَمٍ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ جَلَسْتُ، فَقَالَ: "يَا مَالِكُ! إِنَّهُ قَدِمَ عَلَيْنَا مِنْ قَوْمِكَ أَهْلُ أَتِيَابٍ، وَقَدْ أَمَرْتُ فِيهِمْ بِرَضَخٍ، فَاقْبِضْهُ فَاقْبِضْهُ بَيْنَهُمْ." فَقُلْتُ: "يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! لَوْ أَمَرْتُ بِهِ غَيْرِي." قَالَ: "اقْبِضْهُ أَيُّهَا الْمَرْءُ." فَبَيْنَمَا أَنَا جَالِسٌ عِنْدَهُ أَتَاهُ حَاجِبُهُ يَرْفَأُ، فَقَالَ: "هَلْ لَكَ فِي عُثْمَانَ، وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، وَالزُّبَيْرِ، وَسَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ يَسْتَأْذِنُونَ؟" قَالَ: "نَعَمْ." فَأَذِنَ لَهُمْ، فَدَخَلُوا، فَسَلَّمُوا وَجَلَسُوا، ثُمَّ جَلَسَ يَرْفَأُ يَسِيرًا، ثُمَّ قَالَ: "هَلْ لَكَ فِي عَلِيٍّ، وَعَبَّاسٍ؟" قَالَ: "نَعَمْ." فَأَذِنَ لَهُمَا، فَدَخَلَا، فَسَلَّمَا فَجَلَسَا، فَقَالَ عَبَّاسٌ: "يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! أَفْضُ بِنْتِي وَبَيْنَ هَذَا." وَهُمَا يَخْتَصِمَانِ فِيمَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَالِ بَنِي النَّضِيرِ، فَقَالَ الرَّهْطِيُّ عُثْمَانُ وَأَصْحَابُهُ: "يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! أَفْضُ بَيْنَهُمَا، وَأَرَأَيْتَ أَحَدَهُمَا مِنَ الْآخِرِ." قَالَ عُمَرُ: "تَيِّدُكُمْ أَنْتُمْ بِاللَّهِ الَّذِي بِيَدِهِ تَقُومُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ! هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تُورَثُ مَا تَرَكَنَا

⁴² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1: 449-454 (391).

⁴³ Buhârî, "Itk", 20 (2559).

⁴⁴ Buhârî, "Cihâd", 94 (2925).

صَدَقَهُ؟ يُرِيدُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفْسَهُ. " قَالَ الرَّهْطُ: " قَدْ قَالَ ذَلِكَ. " فَأَقْبَلَ عُمَرُ عَلَى عَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ، فَقَالَ: " أَنْشَدُكُمْ اللَّهَ! اتَّعْلَمَانِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ ذَلِكَ؟ " قَالَ: " قَدْ قَالَ ذَلِكَ. " قَالَ عُمَرُ: " فَإِنِّي أُحَدِّثُكُمْ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَصَّنَ رَسُولَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذَا الْفِيءِ بِشَيْءٍ لَمْ يُعْطِهِ أَحَدًا غَيْرَهُ. " ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَمَا آفَاءَ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ﴾ [الحشر: 6/59] - إِلَى قَوْلِهِ - ﴿فَقِيرٌ﴾ [الحشر: 6/59]، فَكَانَتْ هَذِهِ خَالِصَةً لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاللَّهُ مَا اخْتَارَهَا دُونَكُمْ، وَلَا اسْتَأْذَرَ بِهَا عَلَيْكُمْ، قَدْ أُعْطَاكُمْوهَا وَتَبَّهَا فِيكُمْ، حَتَّى بَقِيَ مِنْهَا هَذَا الْمَالُ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنْفِقُ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً سَنَّتِهِمْ مِنْ هَذَا الْمَالِ، ثُمَّ يَأْخُذُ مَا بَقِيَ، فَيَجْعَلُهُ مَجْعَلِ مَالِ اللَّهِ، فَعَمِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَلِكَ حَيَاتَهُ. أَنْشَدُكُمْ بِاللَّهِ، هَلْ تَعْلَمُونَ ذَلِكَ؟ " قَالُوا: " نَعَمْ. " ثُمَّ قَالَ لِعَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ: " أَنْشَدُكُمْ بِاللَّهِ، هَلْ تَعْلَمَانِ ذَلِكَ؟ " قَالَ عُمَرُ: " ثُمَّ تَوَفَّى اللَّهُ نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَضَيْتُهَا أَبُو بَكْرٍ، فَعَمِلَ فِيهَا بِمَا عَمِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ: إِنَّهُ فِيهَا لَصَادِقٌ بَارٌّ رَاشِدٌ تَابِعٌ لِلْحَقِّ، ثُمَّ تَوَفَّى اللَّهُ أَبَا بَكْرٍ، فَكُنْتُ أَنَا وَلِيُّ أَبِي بَكْرٍ، فَقَضَيْتُهَا سَنَّتَيْنِ مِنْ إِمَارَتِي، أَعْمَلُ فِيهَا بِمَا عَمِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَمَا عَمِلَ فِيهَا أَبُو بَكْرٍ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ: إِنِّي فِيهَا لَصَادِقٌ بَارٌّ رَاشِدٌ تَابِعٌ لِلْحَقِّ، ثُمَّ جِئْتُمَانِي تَكْلِمَانِي، وَكَلِمَتُكُمْ وَاجِدَةٌ، وَأَمْرُكُمْ وَاجِدٌ، جِئْتَنِي يَا عَبَّاسُ، تَسْأَلْنِي نَصِيْبَكَ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ، وَجَاءَنِي هَذَا حُرِيْدٌ عَلِيًّا- يُرِيدُ نَصِيْبَ امْرَأَتِهِ مِنْ أَبِيهَا، فَقُلْتُ لَكُمْ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا نُورُثُ، مَا تَرَكَنَا صَدَقَةً. فَلَمَّا بَدَأَ لِي أَنْ أَدْفَعَهُ إِلَيْكُمْ، قُلْتُ: إِنَّ شَيْئًا دَفَعْتُمَا إِلَيْكُمْ، عَلَى أَنَّ عَلِيًّا عَهْدَ اللَّهِ وَمِيثَاقَهُ: لَتَعْمَلَنَّ فِيهَا بِمَا عَمِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَبِمَا عَمِلَ فِيهَا أَبُو بَكْرٍ، وَبِمَا عَمِلْتُ فِيهَا مِنْذُ وَلِيْتُهَا، فَقُلْتُمَا: ادْفَعْهَا إِلَيْنَا، فَبِذَلِكَ دَفَعْتُمَا إِلَيْكُمْ، فَأَنْشَدُكُمْ بِاللَّهِ، هَلْ دَفَعْتُمَا إِلَيْهِمَا بِذَلِكَ؟ " قَالَ الرَّهْطُ: " نَعَمْ. " ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى عَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ، فَقَالَ: " أَنْشَدُكُمْ بِاللَّهِ، هَلْ دَفَعْتُمَا إِلَيْكُمْ بِذَلِكَ؟ " قَالَا: " نَعَمْ. " قَالَ: " فَتَلْتَمَسَانِ مِنِّي قِضَاءَ غَيْرِ ذَلِكَ، فَوَاللَّهِ الَّذِي بِيَدِي تَقْوَمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ! لَا أَقْضِي فِيهَا قِضَاءَ غَيْرِ ذَلِكَ، فَإِنْ عَجَزْتُمَا عَنْهَا فَادْفَعَاهَا إِلَيَّ، فَإِنِّي أَكْفِيكُمْهَا. " 45

Mâlik'in talebesi İshâk b. Muhammed'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında bu uzun hâliyle Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.10. Onuncu Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: " نَزَلَ نَبِيُّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ تَحْتَ شَجَرَةٍ، فَلَدَغَتْهُ نَمْلَةٌ، فَأَمَرَ بِجَهَارِهِ فَأَخْرَجَ مِنْ تَحْتِهَا، ثُمَّ أَمَرَ بِبَيْتِهَا فَأَحْرَقَ بِالنَّارِ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: فَهَلَا نَمْلَةٌ وَاجِدَةٌ. " 46

Mâlik'in talebesi İsmâil b. Ebî Üveys'ten nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.11. Onbirinci Rivâyet

حَدَّثَنَا بِحْيِيُّ بْنُ سَلَيْمَانَ، حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، وَأَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنْ ابْنِ شَهَابٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ عَبْدِ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ، أَخْبَرَهُ: أَنَّ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَهُوَ بِمِنَى

45 Buhârî, "Fardu'l-humus", 1 (3094).

46 Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 16 (3319).

في آخر حجّة حجّها عمرُ فوجدني، فقال عبدُ الرحمن: فقلت: "يا أمير المؤمنين! إنَّ الموسمَ يجمعُ رعاة النَّاسِ وِعَواغَهُمْ، وإني أرى أنْ تُمهَلْ حَتَّى تَتَقَدَّمَ المَدِينَةَ، فَإِنَّهَا دَارُ الهِجْرَةِ وَالسَّنَةِ وَالسَّلَامَةِ، وَتَخْلُصُ لِأَهْلِ الفِئَةِ وَأَشْرَافِ النَّاسِ وَدَوِي رَأْيِهِمْ." قَالَ عُمَرُ: "لَأَقُومَنَّ فِي أَوَّلِ مَقَامٍ أَقُومُهُ بِالمَدِينَةِ."⁴⁷

Mâlik'in talebesi İbn Vehb'den nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de aynı sened ve çok uzun bir metinle İshâk b. İsa tarîkiyle rivâyet edilmiştir.⁴⁸ Bu uzun metnin bir bölümü 14. hadiste geçmişti.

1.2.12. Onikinci Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى السُّوقِ، فَلَحِقْتُ عُمَرَ امْرَأَةً شَابَةً، فَقَالَتْ: "يا أمير المؤمنين! هَلْكَ زَوْجِي وَتَرَكَ صَبِيَّةً صِغَارًا. وَاللَّهِ مَا يُنْضِجُونَ كُرَاعًا، وَلَا لَهُمْ زَرْعٌ وَلَا صَرْعٌ، وَخَشِيبٌ أَنْ تَأْكُلَهُمُ الصَّبِغُ، وَأَنَا بِنْتُ خُفَّابِ بْنِ إِيمَاءِ الْعِفَّارِيِّ. وَقَدْ شَهِدَ أَبِي الْخُدَيْبِيَّةَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ." فَوَقَفْتُ مَعَهَا عُمَرُ وَلَمْ يَمْضِ، ثُمَّ قَالَ: "مَرْحَبًا بِنَسَبٍ قَرِيبٍ." ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى بَعِيرٍ ظَهِيرٍ كَانَ مَرْبُوطًا فِي الدَّارِ، فَحَمَلَ عَلَيْهِ عِرَارَتَيْنِ مَلَأَهُمَا طَعَامًا، وَحَمَلَ بَيْنَهُمَا نَفَقَةً وَثِيَابًا، ثُمَّ تَوَلَّاهَا بِخَطَامِهِ، ثُمَّ قَالَ: "اقتاديه، فإني بئني حَتَّى يَأْتِيَكُمُ اللَّهُ بِخَيْرٍ." فَقَالَ رَجُلٌ: "يا أمير المؤمنين! أَكثُرْتَ لَهَا؟" قَالَ عُمَرُ: "تَكَلِّتُكَ أُمُّكَ! وَاللَّهِ إِنِّي لَأَرَى أَبَا هَذِهِ وَأَخَاهَا قَدْ حَاصَرَا جِصْنًا زَمَانًا فَأَفْتَحَاهُ، ثُمَّ أَصْبَحْنَا نَسْتَفِيءُ سُهْمَانَهُمَا فِيهِ."⁴⁹

Mâlik'in talebesi İsmâîl b. Abdullâh (Ebî Üveys)'den nakledilen bu rivâyet, İbn Zenceveyh'in *Evmâl*'inde de aynı sened ve çok benzer bir metinle yine onun tarîkiyle rivâyet edilmiştir.⁵⁰

1.2.13. Onüçüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزَّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "المرأة كالصِّلَعِ، إِنْ أَقَمْتَهَا كَسَرْتَهَا، وَإِنْ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ بِهَا وَفِيهَا عَوْجٌ."⁵¹

Mâlik'in talebesi Abdülazîz b. Abdullâh'dan nakledilen bu rivâyet, Dârimî'nin *Sünen*'inde de aynı sened ve çok benzer bir metinle Mâlik'in talebesi Hâlid b. Mahled tarîkiyle rivâyet edilmiştir.⁵²

⁴⁷ Buhârî, "Menâkıbu'l-Ensâr", 46 (3928).

⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1: 449-454 (391).

⁴⁹ Buhârî, "Megâzî", 35 (4160-4161).

⁵⁰ İbn Zenceveyh, *Evmâl*, 2: 566 (938).

⁵¹ Buhârî, "Nikâh", 80 (5184).

⁵² Dârimî, "Nikâh", 35 (2268).

1.2.14. Ondördüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "فَاللَّهِ: أَنْتُوقُ يَا ابْنَ آدَمَ أَنْتُوقُ عَلَيْكَ."⁵³

Mâlik'in talebesi İsmâîl'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.15. Onbeşinci Rivâyet

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبَرِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَنْفُضْ فِرَاشَهُ بِدَاحِلَةِ إِزَارِهِ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا خَلْفَهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ يَقُولُ: بِاسْمِكَ رَبِّ، وَصَعْتُ جَنِّي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أُمِسْتُ نَفْسِي فَارْحَمْهَا، وَإِنْ أُرْسَلَتْهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ." تَابَعَهُ أَبُو صَمْرَةَ، وَإِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَاءَ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ. وَقَالَ يَحْيَى، وَبِشْرٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ سَعِيدِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَرَوَاهُ مَالِكٌ، وَابْنُ عَجَلَانَ، عَنْ سَعِيدِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.⁵⁴

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبَرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ فِرَاشُهُ فَلْيَنْفُضْهُ بِصَنْفَةٍ تُوْبَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَلْيَقُلْ: بِاسْمِكَ رَبِّ، وَصَعْتُ جَنِّي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أُمِسْتُ نَفْسِي فَاعْفُورْ لَهَا، وَإِنْ أُرْسَلَتْهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ." تَابَعَهُ يَحْيَى، وَبِشْرٌ بْنُ الْمُفَضَّلِ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ سَعِيدِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَرَوَاهُ زُهَيْرٌ، وَأَبُو صَمْرَةَ، وَإِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَاءَ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ سَعِيدِ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَرَوَاهُ ابْنُ عَجَلَانَ، عَنْ سَعِيدِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.⁵⁵

Mâlik'in talebesi Abdülazîz b. Abdullâh'tan nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.16. Onaltıncı Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ، وَحُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ."⁵⁶

Mâlik'in talebesi İsmâîl'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

⁵³ Buhârî, "Nafakât", 1 (5352).

⁵⁴ Buhârî, "Deavât", 13 (6320).

⁵⁵ Buhârî, "Tevhîd", 13 (7393).

⁵⁶ Buhârî, "Rikâk", 28 (6487).

1.2.17. Onyedinci Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِذَا نَظَرَ أَحَدُكُمْ إِلَى مَنْ فَضَّلَ عَلَيْهِ فِي الْمَالِ وَالْخَلْقِ، فَلْيَنْظُرْ إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْهُ."⁵⁷

Mâlik'in talebesi İsmâîl'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.18. Onsekizinci Rivâyet

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ سَعِيدِ الْمُقْبِرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَطْلَبَةٌ لِأَخِيهِ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهَا، فَإِنَّهُ لَيْسَ تَمَّ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، مِنْ قَبْلِ أَنْ يُؤَخَّذَ لِأَخِيهِ مِنْ حَسَنَاتِهِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ أَخِيهِ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ."⁵⁸

Mâlik'in talebesi İsmâîl'den nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de aynı sened ve çok benzer bir metinle Mâlik'in talebesi Yahyâ tarîkiyle rivâyet edilmiştir.⁵⁹

1.2.19. Ondokuzuncu Rivâyet

حَدَّثَنَا مُنْذِرُ بْنُ الْوَلِيدِ الْجَارُودِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو قَتَيْبَةَ وَهُوَ سَلَّمَ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، قَالَ: "كَانَ ابْنُ عُمَرَ يُعْطِي زَكَاةَ رَمَضَانَ بِمُدِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُدِّ الْأَوَّلِ، وَفِي كِفَارَةِ الْبَيْمِينَ بِمُدِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ." قَالَ أَبُو قَتَيْبَةَ: قَالَ لَنَا مَالِكٌ: "مُنْدُنَا أَعْظَمُ مِنْ مُدِّكُمْ، وَلَا نَرَى الْفَضْلَ إِلَّا فِي مُدِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ." وَقَالَ لِي مَالِكٌ: "لَوْ جَاءَكُمْ أَمِيرٌ فَضَرَبَ مُدًّا أَصْغَرَ مِنْ مُدِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِأَيِّ شَيْءٍ كُنْتُمْ تُعْطُونَ؟ قُلْتُ: كُنَّا نُعْطِي بِمُدِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: أَفَلَا تَرَى أَنَّ الْأَمْرَ إِنَّمَا يَعُودُ إِلَى مُدِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ."⁶⁰

Mâlik'in talebesi Ebû Kuteybe'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.20. Yirminci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَنَّ حُمَيْدَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَخْبَرَهُ أَنَّ الْمَسُورَ بْنَ مَخْرَمَةَ أَخْبَرَهُ؛ أَنَّ الرَّهْطَ الَّذِينَ وَلَاهُمْ عُمَرُ اجْتَمَعُوا فَتَشَاوَرُوا، فَقَالَ لَهُمْ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: "السُّنْتُ بِالَّذِي أَنَا فِيكُمْ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ، وَلَكِنَّكُمْ إِنْ شِئْتُمْ اخْتَرْتُمْ لَكُمْ مِنْكُمْ." فَجَعَلُوا ذَلِكَ إِلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ، فَلَمَّا وَلُوا عَبْدَ الرَّحْمَنِ أَمْرَهُمْ، فَمَالَ النَّاسُ عَلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ، حَتَّى مَا أَرَى أَحَدًا مِنَ النَّاسِ يَتَّبِعُ أَوْلَئِكَ الرَّهْطَ وَلَا

⁵⁷ Buhârî, "Rikâk", 30 (6490).

⁵⁸ Buhârî, "Rikâk", 48 (6534).

⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 15: 377 (9615).

⁶⁰ Buhârî, "Keffârât", 5 (6713).

يَطَأُ عَقِيْبَهُ، وَمَالَ النَّاسُ عَلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ يُشَاوِرُونَهُ تِلْكَ اللَّيَالِي، حَتَّى إِذَا كَانَتْ اللَّيْلَةُ الَّتِي أَصْبَحْنَا مِنْهَا فَبَايَعْنَا عُمَانَ، قَالَ الْمَسُورُ: طَرَقَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بَعْدَ هَجْعِ مِنَ اللَّيْلِ، فَضَرَبَ الْبَابَ حَتَّى اسْتَبَقَطْتُ، فَقَالَ: "أَرَاكَ نَائِمًا فَوَاللَّهِ مَا اكْتَحَلْتُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ بِكَبِيرِ نَوْمٍ، انْطَلِقْ فَادْعُ الرَّبِيزَ وَسَعْدًا." فَدَعَوْتُهُمَا لَهُ، فَشَاوَرَهُمَا، ثُمَّ دَعَانِي، فَقَالَ: "ادْعُ لِي عَلِيًّا." فَدَعَوْتُهُ، فَجَاهَهُ حَتَّى ابْهَارَ اللَّيْلِ، ثُمَّ قَامَ عَلِيٌّ مِنْ عِنْدِهِ وَهُوَ عَلَى طَمَعٍ، وَقَدْ كَانَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَخْتَسِي مِنْ عَلِيٍّ شَيْئًا، ثُمَّ قَالَ: "ادْعُ لِي عُثْمَانَ." فَدَعَوْتُهُ، فَجَاهَهُ حَتَّى فَرَّقَ بَيْنَهُمَا الْمُؤَدَّنُ بِالصُّبْحِ، فَلَمَّا صَلَّى لِلنَّاسِ الصُّبْحَ، وَاجْتَمَعَ أَوْلِيَاكَ الرَّهْطُ عِنْدَ الْمُنْبَرِ، فَأَرْسَلَ إِلَيَّ مَنْ كَانَ حَاضِرًا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ، وَأَرْسَلَ إِلَيَّ أَمْرَاءَ الْأَجْنَادِ، وَكَانُوا وَافُوا تِلْكَ الْحَجَّةَ مَعَ عُمَرَ، فَلَمَّا اجْتَمَعُوا تَسَهَّدَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ، ثُمَّ قَالَ: "أَمَّا بَعْدُ. يَا عَلِيُّ! إِنِّي قَدْ نَظَرْتُ فِي أَمْرِ النَّاسِ، فَلَمْ أَرَهُمْ يَهْدُلُونَ بِعُثْمَانَ، فَلَا تَجْعَلَنَّ عَلَى نَفْسِكَ سَبِيلًا." فَقَالَ: "أَبَايَعُكَ عَلَى سُنَّةِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَالْخَلِيفَتَيْنِ مِنْ بَعْدِهِ." فَبَايَعَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ، وَبَايَعَهُ النَّاسُ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ، وَأَمْرَاءُ الْأَجْنَادِ وَالْمُسْلِمُونَ.⁶¹

Mâlik'in talebesi Cüveyriye'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.2.21. Yirmibirinci Rivâyet

حَدَّثَنَا مُقَدَّمُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ بَحْيٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي الْقَاسِمُ بْنُ بَحْيٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ قَالَ: "إِنَّ اللَّهَ يَفْبِضُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَرْضَ، وَتَكُونُ السَّمَوَاتُ بِبَيْمِيهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ." رَوَاهُ سَعِيدٌ، عَنْ مَالِكٍ، وَقَالَ عُمَرُ بْنُ حَمْرَةَ: سَمِعْتُ سَالِمًا، سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهَذَا.⁶²

Mâlik'in de naklettiği belirtilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında ona dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.3. SADECE MÜSLİM'İN NAKLETTİĞİ RİVÂYETLER

Şeyhayn'ın Mâlik'ten rivâyetleri kapsamında sadece Sahîh-i Müslim'de yer alan fakat mevcût ve bilinen *Muvatta'* nüshalarında bulunmayan 11 hadis vardır. Bu hadisler şunlardır:

1.3.1. Birinci Rivâyet

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ حُفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا رَوَتْ رُوحَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَتْ: "يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا شَأْنُ النَّاسِ حُلُوا وَلَمْ تَحْلِلْ أَنْتَ مِنْ عُمَرَةَ؟" قَالَ: "إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي، وَقَلَدْتُ هَدْيِي، فَلَا أَجِلُّ حَتَّى أَنْحَرَ."

⁶¹ Buhârî, "Ahkâm", 43 (7207).

⁶² Buhârî, "Tevhîd", 19 (7412).

وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ، قَالَتْ: قُلْتُ: "يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا لَكَ لَمْ تَجَلَّ." بِنَحْوِهِ.⁶³

Mâlik'in talebesi Hâlid b. Mahled'den nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de aynı sened ve çok benzer bir metinle Mâlik'in talebesi İbn Mehdî tarikiyle rivâyet edilmiştir.⁶⁴

1.3.2. İkinci Rivâyet

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، وَالْحَسَنِ، ابْنَيْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِمَا، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ مُنْعَةِ النَّسَاءِ يَوْمَ خَيْبَرٍ، وَعَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الْإِنْسِيَّةِ.

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ الصُّبُعِيِّ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ مَالِكٍ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ، وَقَالَ: سَمِعَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، يَقُولُ لِفُلَانٍ: "إِنَّكَ رَجُلٌ تَائِهٌ، نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ." بِمِثْلِ حَدِيثِ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، عَنْ مَالِكٍ.⁶⁵

Mâlik'in talebesi Cüveyriye'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.3.3. Üçüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ، ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ الْمُنْتَنَى، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، عَنِ ابْنِ سَعِيدٍ، ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، كُلُّهُمُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ تُتْلَى السَّلَاحُ حَتَّى تَبْلُغَ الْأَسْوَاقَ. وَهَذَا لَفْظُ ابْنِ نُمَيْرٍ، وَقَالَ الْأَخْرَانِي: "إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ التَّلَاقِي."⁶⁶

وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ، وَإِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، جَمِيعًا عَنِ ابْنِ مَهْدِيٍّ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ حَدِيثِ ابْنِ نُمَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ.⁶⁶

Mâlik'in talebesi İbn Mehdî'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle ve bu metinle bulunamamıştır. Ancak bu hadis "نَهَى عَنْ تَلْقَى السَّلَاحُ" ibâresiyle Şeybânî'nin *Muvatta'* nüshasında yer almaktadır.⁶⁷ Muhtemelen Müslim'in kastettiği rivâyet de budur. Nitekim Ahmed b. Hanbel'in belirtilen rivâyeti İbn Mehdî'den

⁶³ Müslim, "Hac", 176 (1229).

⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 44: 31 (26432).

⁶⁵ Müslim, "Nikâh", 29 (1407).

⁶⁶ Müslim, "Büyü", 14 (1517).

⁶⁷ Muvatta' (Şeybânî), "Buyû", 772.

nakletmesi de bu tezi kuvvetlendirmektedir.⁶⁸ Dârekutnî, bu rivâyetin Mâlik'in talebeleri İbn Ufeyr, Ma'n, Ka'nebî ve el-Velîd b. Müslim tarafından rivâyet edildiğini belirtmektedir.⁶⁹

1.3.4. Dördüncü Rivâyet

حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ مَالِكٍ، ح وَحَدَّثَنِيهِ أَبُو الطَّاهِرِ، وَاللَّفْظُ لَهُ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهَبٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنِ الْفَضِيلِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَبَارٍ الْأَسْلَمِيِّ، عَنْ غُرُورَةَ بِنِ الرَّبِيعِ، عَنْ غَائِثَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- أَنَّهَا قَالَتْ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ بَدْرٍ، فَلَمَّا كَانَ بِحَرَّةِ الْوَيْبَرَةِ أَدْرَكَهُ رَجُلٌ قَدْ كَانَ يُدْكَرُ مِنْهُ جُرَاةٌ وَنَجْدَةٌ، فَفَرَحَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِيبَ رَأْوَةٍ، فَلَمَّا أَدْرَكَهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "جِئْتُ لِأَتَّبِعَكَ، وَأَصِيبَ مَعَكَ." قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ؟" قَالَ: "لَا." قَالَ: "فَارْجِعْ، فَلَنْ أَسْتَعِينُ بِمُشْرِكٍ." قَالَتْ: ثُمَّ مَضَى حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالسَّجْرَةِ أَدْرَكَهُ الرَّجُلُ، فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ أَوَّلَ مَرَّةٍ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا قَالَ أَوَّلَ مَرَّةٍ، قَالَ: "فَارْجِعْ، فَلَنْ أَسْتَعِينُ بِمُشْرِكٍ." قَالَ: ثُمَّ رَجَعَ فَأَدْرَكَهُ بِالْبَيْدَاءِ، فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ أَوَّلَ مَرَّةٍ: "تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ؟" قَالَ: "نَعَمْ." فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "فَانطَلِقْ."⁷⁰

Mâlik'in talebeleri İbn Vehb (lafız ona ait) ve İbn Mehdî'den nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de aynı sened ve benzer bir metinle İbn Mehdî tarikiyle rivâyet edilmiştir.⁷¹ Ayrıca İbn Abdilber, bu rivâyetin *Muvatta*'nın sadece Ma'n b. İsa, Saîd b. Ufeyr ve Abdullâh b. Yûsuf nüshalarında yer aldığını belirtmiştir. Naklettiği metin yukarıdaki metinle hemen hemen aynıdır.⁷² Dârekutnî ise, bu rivâyetin İbn Ufeyr ve İbn Yûsuf nüshalarında yer aldığını, Ma'n, İbn Mehdî, Yahyâ el-Kattân ve İbn Ebî Üveys'in *Muvatta*' dışında bu rivâyeti naklettiğini ifade etmektedir.⁷³

1.3.5. Beşinci Rivâyet

وَحَدَّثَنِي هَارُونُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ، وَأَبُو الطَّاهِرِ، قَالَ أَبُو الطَّاهِرِ: أَخْبَرَنَا، وَقَالَ هَارُونُ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهَبٍ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ غُرُورَةَ، أَنَّ غَائِثَةَ، أَخْبَرَتْهُ، عَنْ بَيْعَةِ النِّسَاءِ، قَالَتْ: مَا مَسَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ امْرَأَةً قَطُّ، إِلَّا أَنْ يَأْخُذَ عَلَيْهَا، فَإِذَا أَخَذَ عَلَيْهَا، فَأَعْطَتْهُ. قَالَ: "أُذْهِبِي، فَقَدْ بَايَعْتُكَ."⁷⁴

Mâlik'in talebesi İbn Vehb'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 8: 126 (4531).

⁶⁹ Dârekutnî, *Ehâdîsü'l-Muvatta*, 181.

⁷⁰ Müslim, "Cihâd", 150 (1817).

⁷¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 42: 80 (25158).

⁷² İbn Abdilber, *et-Tekassî*, 551; Cevherî, *Müsnedü'l-Muvatta*, 494-495.

⁷³ Dârekutnî, *Ehâdîsü'l-Muvatta*, 168.

⁷⁴ Müslim, "İmâre", 89 (1866).

1.3.6. Altıncı Rivâyet

وَحَدَّثَنِي هَارُونَ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، حَدَّثَنَا أَبِي، وَمَعْنُ بْنُ عِيسَى، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: "نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْلِ الْحَمَارِ الْأَهْلِيِّ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَكَانَ النَّاسُ اخْتَلَجُوا إِلَيْهَا."⁷⁵

Mâlik'in talebeleri Ebû Ömer ve Ma'n'dan nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.3.7. Yedinci Rivâyet

وَحَدَّثَنِي حَجَّاجُ بْنُ السَّاعِرِ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ كَثِيرٍ الْعَنْبَرِيُّ أَبُو عَسَانَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ عُمَرُو بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسْتَيْبِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِذَا رَأَيْتُمْ هِلَالَ ذِي الْحِجَّةِ، وَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضَحِّيَ، فَلْيُمْسِكْ عَنْ شَعْرِهِ وَأَطْفَارِهِ."⁷⁶

Mâlik'in talebesi Şu'be'den nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de aynı sened ve benzer bir metinle yine Şu'be'den rivâyet edilmiştir.⁷⁷

1.3.8. Sekizinci Rivâyet

وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ الْهَاشِمِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ عُمَرَ أَوْ عُمَرُو بْنِ مُسْلِمٍ، بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ.⁷⁸

Mâlik'in talebesi Şu'be'den nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de aynı sened ve belirtilen metinle yine Şu'be'den rivâyet edilmiştir.⁷⁹

1.3.9. Dokuzuncu Rivâyet

حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءِ الضُّبَيْعِيُّ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ مَالِكِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَاهُ، أَخْبَرَهُ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لَا يَدْخُلُ الْحَنَّةَ قَاطِعٌ رَجِمَ."⁸⁰

Mâlik'in talebesi Cüveyriye'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

⁷⁵ Müslim, "Sayd", 25 (561).

⁷⁶ Müslim, "Edâhî", 41 (1977).

⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 44: 258 (26654).

⁷⁸ Müslim, "Edâhî", 41 (1977).

⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 44: 258 (26654).

⁸⁰ Müslim, "Birr", 19 (2556).

1.3.10. Onuncu Rivâyet

حَدَّثَنِي هَارُونَ بْنُ سَعِيدٍ الْأَيْلِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ، مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ، دُخْرًا، بَلْهَ مَا أَطَّلَعَكُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ."⁸¹

Mâlik'in talebesi İbn Vehb'den nakledilen bu rivâyet, *Sahîhayn*'dan önce telif edilen hadis kitaplarında Mâlik'e dayanan senedlerle bulunamamıştır.

1.3.11. Onbirinci Rivâyet

حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، وَإِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ إِسْحَاقُ: أَخْبَرَنَا وَقَالَ زُهَيْرٌ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ وَهُوَ ابْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُبْعَثَ دَجَالُونَ كَذَّابُونَ قَرِيبٌ مِنْ ثَلَاثِينَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ."⁸²

Mâlik'in talebesi İbn Mehdî'den nakledilen bu rivâyet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde de aynı sened ve metinle yine İbn Mehdî'den rivâyet edilmiştir.⁸³

2. RİVÂYETLERİN TAHLİLİ

Bir kısmı müttefekun aleyh olan bu 40 rivâyetin 32 tanesi (% 80) merfû', 8 tanesi (% 20) ise mevkûftur.

Merfû rivâyetler	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40
Mevkûf rivâyetler	2, 12, 14, 17, 19, 20, 27, 28,

Bu rivâyetlerin 39 tanesi 57 tarikten nakledilmektedir. Rivâyetlerden biri ise muallaktır. Belirtilen 57 tarikin Mâlik'in talebelerine göre dağılımı şöyledir:

No	TALEBENİN İSMİ	RİVÂYET SAYISI
1	Abdullâh b. Vehb (ö. 197/813) ⁸⁴	12
2	İsmâîl [b. Ca'fer] (ö. 180/796) ⁸⁵	8

⁸¹ Müslim, "Cennet", 3 (2824).

⁸² Müslim, "Fiten", 84 (157).

⁸³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12: 165 (7228).

⁸⁴ Mâlik'in talebelerinden olup sikadır. Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed ez-Zehabî, *Siyerü a'lâmi'n-nübela* (Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1985) 9: 224-226. Ayrıca bk. Saffet Köse, "İbn Vehb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1999), 20: 441-442.

⁸⁵ Muhaddis ve kıraat âlimi olan İsmâîl b. Ca'fer Mâlik'in talebesi olup sika bir râvidir. Yûsuf b. Abdurrahmân el- Mizzî, *Tehzibü'l-Kemâl fi esmâi'r-ricâl* (Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1980) 3: 56-60. Ayrıca bk. Zekeriyâ Tüfekçioğlu, "İsmâîl b. Ca'fer el-Ensârî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm*

3	Cüveyriye b. Esmâ (ö. 173/789) ⁸⁶	7
4	Abdurrahmân b. Mehdî (ö. 198/814) ⁸⁷	6
5	Ma'n [b. İsa] (ö. 198/814) ⁸⁸	6
6	Abdülazîz b. Abdullâh [el-Üveysi] (ö. 220?/835?) ⁸⁹	4
7	Şu'be [b. Haccâc] (ö. 160/776) ⁹⁰	2
8	İshâk b. Muhammed el-Fervî (ö. 226/841) ⁹¹	2
9	İsmâîl b. Abdullâh [Ebû Üveys] (ö. 226/841) ⁹²	2
10	Abdullâh b. Yûsuf [et-Tennisî](ö. 218/833) ⁹³	1
11	İshâk b. İsa (ö. 224/839) ⁹⁴	1
12	Abdullâh b. el-Mübârek (ö. 181/797) ⁹⁵	1
13	Ebû Kuteybe Selm [b. Kuteybe] (ö. 200/815) ⁹⁶	1
14	[Yahyâ b.] Ebû Ömer (ö. ?) ⁹⁷	1
15	Hâlid b. Mahled (ö. 213/828) ⁹⁸	1

Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2001), 23: 90-91.

⁸⁶ Mâlik'ten rivâyette bulunan sika bir râvîdir. Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*, 7: 317-318.

⁸⁷ Mâlik'in talebelerinden olup sikadır. Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 17: 430-443.

⁸⁸ Mâlik'in talebelerinden olup sikadır. Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*, 9: 305, 10: 689. Ayrıca bk. Orhan Çeker, "Ma'n b. İsa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27: 555.

⁸⁹ Mâlik'in talebelerinden olup sikadır. Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*, 10: 389.

⁹⁰ Şu'be, Mâlik'in akranlarından olan bir hadis imâmıdır. Bk. Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*, 7: 202-205. Ayrıca bk. İbrahim Hatiboğlu, "Şu'be b. Haccâc", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 39: 224-226.

⁹¹ Mâlik'in talebelerindendir. Zehebî Fervî için, imâm, muhaddis ve âlim demektir. Ebû Hâtim, onun sadûk olduğunu fakat gözlerini kaybettiğini, bazen rivâyetleri konusunda yönlendirilebildiğini, bununla birlikte yazdıklarının sahîh olduğunu söylemektedir. İbn Hibbân onu sikalar arasında saymakta, Ebû Dâvûd ve Dârekutnî ise zayıf bir râvî olduğunu kaydetmektedir. Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*, 10: 649-650.

⁹² Mâlik'in talebelerinden olup biraz zayıf bir râvîdir. Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl* (Beyrût: Dârü'l-ma'rife, 1963), 1: 222. Ayrıca bk. İsmail Hakkı Ünal, "İsmâîl b. Ebû Üveys", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2001), 23: 95.

⁹³ Mâlik'in önde gelen talebelerinden olup sikadır. Bk. Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*, 10: 357-358.

⁹⁴ Mâlik'in talebelerindendir. Onun hakkında; Buhârî "meşhûrül-hadîs", Sâlih b. Muhammed "İa be'se bih, sadûk", Ebû Hâtim ise "sadûk" demiştir. Bk. Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 2: 462-464.

⁹⁵ Mâlik'in talebelerinden sika bir râvîdir. Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 8: 379. Ayrıca bk. Raşit Küçük, "Abdullâh b. Mübârek", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 1: 122-124.

⁹⁶ Mâlik'in talebesi olan Ebû Kuteybe, Ebû Dâvûd ve Ebû Zûr'a'ya göre sikadır. Ancak Yahyâ b. Ma'n ve Ebû Hâtim, onun için "İa be'se bih" hükmü vermiş, ayrıca Ebû Hâtim onun çok vehmettiğini ama hadislerinin yazılabileceğini söylemiştir. Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 11: 232-235.

⁹⁷ Mâlik'in talebelerindendir. Hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bk. Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 31: 476; İbn Hacer (Ahmed b. Ali el-Askalânî), *Tehzîbü'l-Tehzîb*, (Hindistan: Matbaatü dâireti'l-meârif, 1326), 11: 260.

⁹⁸ Mâlik'in talebelerindendir. Ahmed b. Hanbel, münker hadisler naklettiğini belirtmiştir. Yahyâ b. Ma'n, onun hakkında "mâ bihî be's" demiştir. Ebû Hâtim ise hadislerinin yazılabileceği kanaatindedir. Ebû Dâvûd, sadûk fakat Şîf olduğunu ifade etmiştir. Bk. Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 8: 163-165.

16	Saïd [b. Dâvûd] (ö. 211-220/826-835) ⁹⁹	1
----	--	---

Bu 16 talebenin 12 tanesi güvenilir, 3 tanesi zayıftır. 1 talebenin durumu hakkında ise yeterli bilgi bulunamamıştır. Bu râvîlerin güvenilirlik açısından oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

GÜVENİLİRLİK DURUMU	SIRA NO	ORAN
Güvenilir talebeler	1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 15	% 80
Zayıf talebeler	8, 9, 16	% 20

Matbû' *Muvatta'* nüshalarında yer almayan bu 40 rivâyetin, *Sahîhayn* müelliflerinden önce vefât eden muhaddislerin eserlerinde Mâlik'ten rivâyetler şeklinde yer alan 16 tanesinin müelliflere göre dağılımı ve oranları şöyledir:

No	MUHADDİSİN İSMİ	RİVÂYET SAYISI	RİVÂYETLER	ORAN
1	Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855)	13	2, 5, 8, 12, 14, 19, 26, 30, 32, 33, 36, 37, 40	% 33
2	Abd b. Humeyd (ö. 249/863)	1	13	% 2,5
3	İbn Zenceveyh (ö. 251/865)	1	20	% 2,5
4	Dârimî (ö. 255/869)	1	21	% 2,5

Matbû' *Muvatta'* nüshalarında bulunmayan 40 rivâyetin konularına göre dağılımı anahatlarıyla şöyledir:

KONU	SAYI	RİVÂYET NO	ORAN
İlim	1	2	% 2,5
Kıyâmet	10	1, 3, 6, 8, 16, 24, 26, 29, 39, 40	% 25
İbâdet	5	10, 27, 30, 36, 37	% 12,5
Fedâil	5	4, 5, 9, 22, 23	% 12,5
Hukûk	12	12, 14, 15, 17, 19, 20, 28, 31, 32, 33, 34, 35	% 30
Ahlâk	7	7, 11, 14, 18, 21, 25, 38	% 17,5

⁹⁹ Saïd zayıf bir râvîdir. Hakkında Ebû Hâtim, "Muvatta'yı rivâyet eder, kavî değildir", Yahyâ b. Maïn "Bana göre sika değildir", Ebû Zur'a ise "zayıftır" demektedir. Zehebî, Saïd'i 211-220 hicrî yılları arasında vefât edenler arasında zikretmektedir. Bk. Zehebî, *Târîhü'l-İslâm* (Beyrût: Dârü'l-kitâbi'l-Arabî, 1991), 15: 168.

SONUÇ

Buhârî ve Müslim, *el-Câmi'u's-sahîh*'lerinde İmâm Mâlik'ten yüzlerce hadis rivâyet etmektedir. Bu rivâyetlerin çok büyük bir kısmı *Muvatta'*ın en meşhûr nüshası olan Yahyâ b. Yahyâ el-Leysî rivâyetinde yer almaktadır. Geriye kalan az sayıdaki rivâyetin çoğunluğu da diğer nüshalarda bulunabilmektedir. Toplam 768 (416+352) rivâyetin sadece 48 (29+19) tanesi matbû' *Muvatta'* nüshalarında bulunmamaktadır. Bu sayı toplam rivâyetin yaklaşık % 6'sını oluşturmaktadır.

Muvatta' gibi 1000'den fazla râvîsi olan¹⁰⁰ bir eserin farklı nüshalarına ve bu nüshalardan rivâyette bulunan talabelere Mâlik'ten çok da geç bir zamanda yaşamayan Buhârî ve Müslim döneminde ulaşılabilirdi.¹⁰¹ Dolayısıyla Buhârî ve Müslim'in, bu nüshalardan rivâyette bulunan muhaddislerden istifâde etmesi ve Mâlik'in *Muvatta'* dışındaki rivâyetlerine kitaplarında yer vermesi gayet doğal bir durumdur.

*Muvatta'*ın tüm nüshaları günümüze ulaşamadığı için burada zikredilen 40 rivâyetten ne kadarının o nüshalarda yer aldığını kaç tanesinin diğer rivâyetlerden oluştuğunu tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Ancak İbn Abdilber, Cevherî ve Dârekutnî gibi çok sayıda *Muvatta'* nüshasını inceleme imkânı bulmuş muhaddislerin nüsha karşılaştırmaları esas alındığında bu 40 rivâyetten sadece 2 tanesinin (13 ve 33. rivâyetler) diğer nüshalarda yer aldığı, kalan 38 rivâyetin ise muhtemelen Mâlik'in *Muvatta'*ı dışındaki rivâyetlerinden alındığı gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bu durum, Buhârî ve Müslim gibi büyük muhaddislerin Mâlik'in sadece *Muvatta'*ından faydalanmadığını göstermektedir. Dolayısıyla buradaki rivâyetler, Mâlik'in *Muvatta'* dışındaki rivâyetlerinin en azından bir kısmını öğrenme açısından da kaynak teşkil etmektedir.

Son söz olarak; bütün bunlardan hareketle İmâm Mâlik'in günümüze ulaşan rivâyetlerini sadece *Muvatta'* nüshalarında araştırmanın yeterli olmadığı, kendisinden rivâyette bulunan muhaddislerin eserlerindeki rivâyetlerin de derlenmesi gerektiği, daha sonra *Muvatta'* nüshalarındaki

---

¹⁰⁰ Kandemir, M. Yaşar, "Muvatta", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 31: 416.

¹⁰¹ Zehebî, Mâlik'i 5, Buhârî'yi 9 ve Müslim'i 10. tabaka muhaddisler arasında saymaktadır. Bk. Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *el-Muîn fî tabakâti'l-muhaddisin* (Beyrût: Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1998), 60, 95, 105.

rivâyetlerle bu rivâyetlerin birleştirilmesiyle oluşturulacak çalışmanın Mâlik'in merviyâtı hakkında daha çok bilgi vereceği belirtilmelidir.

KAYNAKÇA

Aytekin, Arif. "İbn Tûmert". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1999), 20: 425-427.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *Şaḥîḥü'l-Buḥârî*. Kâhire: Dârü'l-hadîs, 2011.

Cevherî, Abdurrahmân b. Abdullâh. *Müsnedü'l-Muvatta'*. Beyrût: Dârü'l-garbi'l-İslâmî, 1997.

Çeker, Orhan. "Ma'n b. İsa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27: 555.

Dârekutnî, Ali b. Ömer. *Ehâdîsü'l-Muvatta'*. Şârika: Mektebetü ehli'l-hadîs, ts.

Dârimî, Abdullâh b. Abdurrahmân. *Müsnedü'd-Dârimî (Sünenü'd-Dârimî)*. Suûdî Arabistan: Dârü'l-muḡnî, 2000.

Durmuş, Üzeyir. "İmam Müslim'in Sahîh'ine Kaynaklık Bakımından İmam Mâlik'in Muvatta'sı (Tahrîc, Mukâyese ve Tahfîl)". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/11 (Haziran 2018), 58-90.

Hanbel, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel. *Müsned*. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 2001.

Hatiboḡlu, İbrahim. "Şu'be b. Haccâc". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 39: 224-226.

Humeyd, Abdülhamîd b. Humeyd, *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*. (Kâhire: Mektebetü's-sünne, 1988).

İbn Abdilberr, Yûsuf b. Abdilberr en-Nemerî. *et-Tekassî*. Kuveyt: el-Va'yü'l-İslâmî, 2012.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî. *Tehzîbü't-Tehzîb*. Hindistan: Matbaatü dâireti'l-meârif, 1326.

Kandemir, M. Yaşar, “Muvatta”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 31: 416-418.

Köse, Saffet. “İbn Vehb”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1999), 20: 441-442.

Küçük, Raşit. “Abdullâh b. Mübârek”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 1: 122-124.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’* (Abdullâh b. Mesleme el-Ka’nebî rivâyeti), Thk. Abdülmecîd Türkî, Beyrût: Dârü'l-garbi'l-İslâmî, 1999.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’* (Abdullâh b. Vehb rivâyeti), Thk. Mikloş Muranyi, Beyrût: Dârü'l-garbi'l-İslâmî, 2002.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’* (Abdurrahmân b. Kâsım rivâyeti/Kâbisî, el-Mulahhas li Müsnedi'l-Muvatta), Ali İbrâhîm Mustafâ, Beyrût: Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye, 2008.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’* (Ali b. Ziyâd el-Absî rivâyeti), Thk. Muhammed el-Şâzelî en-Nüfeyr, Beyrût: Dârü'l-garbi'l-İslâmî, 1980.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’* (Ebû Mus’âb ez-Zührî rivâyeti), Thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf ve Mahmûd Muhammed Halîl, Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1998.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’* (Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî rivâyeti), Thk. Abdülvehhâb Abdüllatîf, Kâhire: Lecnetü ihyâi't-türâs, 1994.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’* (Süveyd b. Saîd el-Hadesânî rivâyeti), Thk. Abdülmecîd Türkî, Beyrût: Dârü'l-garbi'l-İslâmî, 1994.

Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’* (Yahyâ b. Yahyâ el-Leysî rivâyeti), Thk. Muhammed Fuâd Abdülbakî, Kâhire: Dârü'l-hadîs, 2005.

Mizzî, Yûsuf b. Abdurrahmân. *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâi'r-ricâl*. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1980.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *Şahîhü Müslim*. Beyrût: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 2011.

Özel, Ahmet, "Mâlik b. Enes", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXVII, 506-513.

Sezgin, Fuad, *Buhârî'nin Kaynakları*, İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi, 1956.

Sifil, Ebubekir, *Muvatta Nüshaları Muhteva Analizi*, İstanbul: Rihle Kitap, 2017.

Tüfekçioğlu, Zekerîya. "İsmâîl b. Ca'fer el-Ensârî". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2001), 23: 90-91.

Ünal, İsmail Hakkı. "İsmâîl b. Ebû Üveys Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2001), 23: 95.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Mîzânü'l-İtidâl fî nakdi'r-ricâl*. Beyrût: Dârü'l-ma'rife, 1963.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *el-Muîn fî tabakâti'l-muhaddisîn*. Beyrût: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 1998.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1985.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed, *Târîhü'l-İslâm*, Beyrût: Dârü'l-kitâbi'l-Arabî, 1991.

Zenceveyh, Humeyd b. Mahled. *el-Emvâl*. Suûdî Arabistan: Merkezü Melik Faysal, 1986.

A Research on The Narrations of Sahīhain That Narrated From Imām Mālik Which is Not Included in The Printed Copies of Muwaṭṭa

Citation / ©- Durmuş, Ü. (2018). A Research on the Narrations of Sahīhain that Narrated from Imām Mālik which is not Included in the Printed Copies of Muwaṭṭa, *Cukurova University Journal of Faculty of Divinity*, 18 (2), 796-824.

Abstract- *Muwaṭṭa of Imām Mālik and his other narrations not included in Muwaṭṭa are the important sources of the al-Jāmi' as-ṣaḥīḥ's Bukhārī and Muslim. Bukhārī narrated 416 narrations from Mālik without repetition, yet Muslim narrated 352. And 29 narrations of Bukhārī and 19 narrations of Muslim are not included in the printed copies of Muwaṭṭa. Eight of these narrations are muttāfakun alayh; 21 of them are only narrated by Bukhārī, and 11 of them are only narrated by Muslim. In this article, it is attempted to determine whether these narrations were found in the copies of Muwaṭṭa which is unavailable today and whether these narrations were narrated by the muhaddiths who lived before Bukhārī and Muslim. As a result of the research, it is determined that these narrations were narrated from 16 different students of Mālik, 38 of them are not included in the known copies of Muwaṭṭa, 16 of them were narrated by the muhaddiths before Mālik, 32 of them are marfū'; 8 of them are mawkūf, and that they were composed of hadiths related to various subjects. In addition all these, findings are indicated in tables. Thus, this research tries to reveal a dimension of the relationship between Sahīhain and Muwaṭṭa in particular and the relationship between Sahīhain and Mālik's other narrations in general.*

Keywords- *Hadith, Bukhārī, Muslim, Mālik, al-Jāmi' as-ṣaḥīḥ, al-Muwaṭṭa.*